

گروه آموزشی هنر اسلامی

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته هنر اسلامی گرایش سفال و سرامیک

عنوان: تحلیل ساختار بصری نقوش کاشی های قاجاری کرمان
استاد راهنما: دکتر امیرحسین چیت سازیان
استاد مشاور: ابوالفضل عرب بیگی
دانشجو: مهناز مومنی لندی
دی ماه 1397
واژه های کلیدی: هنر کاشیکاری، ساختار بصری، نقوش کاشی، مکتب قاجار، کاشی کرمان
چکیده:

یکی از هنرهای اصیل ایرانی که علیرغم فراز و نشیب در ادوار مختلف، کارکردهای متعدد خود را حفظ نموده هنر کاشیکاری است. در سال های اولیه حکومت قاجاریان، این هنر سعی در تکرار، تقلید و ادامه راه هنر دوره های ماقبل خود داشت، با این حال نمی توان این حقیقت را انکار کرد که هنر کاشی مخصوصا کاشی نگاری در این عصر، کم کم و طی شرایطی ناگزیر، موجودیتی جدید در سایه هویتی متفاوت به دست آورد. این سوال که آیا نقوش کاشی کاری قاجار، برگرفته از نظام هماهنگ بصری است یا تنها به گفته برخی ادامه روند تقلید خام دستانه هنر دوره های پیش از خود است، مساله اصلی پژوهش پیش رو است که با بررسی این سوال یعنی مطالعه ساختار بصری نقوش جهت تحلیل تناسبات بصری و به دنبال آن مشخص شدن فرهنگ تصویری حاکم بر کاشی کاری دوره قاجار در کرمان، پژوهش صورت گرفته است. بدین منظور با روش توصیفی-تحلیلی، ابتدا به بررسی ساختار بصری نقوش در سه بنای مورد مطالعه در این تحقیق، (مجموعه ابراهیم خان، مجموعه اسماعیل وزیر و مجموعه وکیل در شهر کرمان)، به منزله جامعه آماری و تطبیق آن با ساختار کلی کیفیات عناصر بصری، پرداخته و سپس به مفهوم نمادین برخی نقش ها در این کاشی ها اشاره شده که حاصل آن شناختی جامع تر از ارتباطات پیدا و پنهان عناصر و کیفیت های بصری در این کاشی ها و نیز درک مفهوم نمادین آن ها بوده است. داده ها در این تحقیق بر مبنای مشاهدات عینی، مطالعات کتابخانه ای و با استناد به تصاویر دست اول گردآوری شده است. در انتها این نتیجه کلی حاصل شد که نقوش کاشی های مورد مطالعه در این پژوهش، با بهره گیری از ساختار بصری مرسوم در هنرهای تجسمی، توانست به دور از هرگونه پیشداوری، در عین دارا بودن هویتی مستقل به عنوان «مکتب قاجار»، ارتباط و پیوستگی خود را با سنت های نقاشی ایرانی همچنان حفظ کند. این پژوهش در یافته های جزئی تر خود نشان داد تحلیل ساختار بصری در کاشی ها مویید این اصل است که در اغلب کاشی ها بهره گیری از ترکیب بندی های نسبتا یکسان ولی با مضامین متفاوت، با روش های اجرایی گوناگون صورت گرفته است.